

---

dr. Sulyok Katalin
adjunktus, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar

dr. Bart István
igazgató, Klímastratégia Intézet 2050

dr. Hevesi Zsófia
kamarai jogtanácsos

dr. Huszár András
társalapító/igazgató, Green Policy Center

dr. Sepsi Tibor
egyéni ügyvéd

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG
SZABÓ MARCEL ELŐADÓ BÍRÓ RÉSZÉRE
II/03536/2021. sz ügyben

AMICUS CURIAE BEADVÁNY

A jelen beadvány célja, hogy az Alkotmánybíróság előtt II/03536/2021. számon a klímavédelemről szóló 2020. évi XLIV. törvény (a továbbiakban: Klímatörvény) megsemmisítésére irányuló, az országgyűlési képviselők egynegyede által benyújtott indítvány elbírálására irányuló utólagos normakontroll eljárásban az iratot jegyző szervezet elvi álláspontjának összefoglalásával segítse az Alkotmánybíróság munkáját.¹

E beadványban összegezni kívánjuk a Klímatörvény garanciáinak értékeléséhez szükséges tágabb nemzetközi és hazai jogi, szakpolitikai kontextust, valamint a klímaváltozásra vonatkozó legfrissebb tudományos ismereteket. Ennek során áttekintést nyújtunk a Magyarországot terhelő nemzetközi jogi kötelezettségekről a klímaváltozás elleni jogi fellépés területén (1. pont), a klímaváltozás Magyarország területén várható hatásairól (2. pont), a hatékony kibocsátás-csökkentési intézkedések sajátosságaira vonatkozó természettudományos ismeretokről (3. pont), a hatályos jogban található hazai kibocsátás-csökkentési vállalásokról és azok túlzottan enyhe mivoltáról (4. pont), más országok bíróságai előtt zajló hasonló klímapererekről (5. pont), az ügy megítélésében releváns Alkotmánybírósági gyakorlatról (6. pont), a hazai kibocsátás-

---

¹ A jelen beadvány a Társadalmi Reflexió Intézet megbízásából a European Climate Foundation támogatásával megvalósított kutatási projekt keretében készült. A beadvány készítésében részt vettek: dr. Bart István (igazgató, Klímastratégia Intézet 2050), dr. Hevesi Zsófia (kamarai jogtanácsos), dr. Huszár András (társalapító/igazgató, Green Policy Center), dr. Sepsi Tibor (egyéni ügyvéd), dr. Sulyok Katalin (adjunktus, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar).

csökkentési vállalások alkotmányos szempontból értékelhető hiányosságairól (7. pont) valamint a megfelelő jogorvoslat kérdéséről (8. pont).

Álláspontunk szerint a Klímatörvény túlságosan gyenge 2030. évi kibocsátáscsökkentési célja és az ezzel összekapcsolódó, 2030 utánra jutó kibocsátás-csökkentési feladat fő problémája, hogy az a jövő nemzedékekre aránytalan terhet ró, érdekeiket nem veszi kellőképpen figyelembe, a jövő generációkat kényszerpályára állítja. A klímatudomány eredményei és a Kormány által kiadott hosszútávú klímastratégiában² szereplő modellezés is azt támasztja alá, hogy minél hamarabb meg kell kezdeni az érdemi, ambiciózus kibocsátáscsökkentést, mert a korai csökkentés jóval kisebb költség mellett sokkal nagyobb felmelegedést-gátló hatással bír, mint a Klímatörvény által jelenleg tervezett, csak 2030. utánra ütemezett érdemi csökkentés.

1. A NEMZETKÖZI SZERZŐDÉSEKBŐL HAZÁNKRA HÁRULÓ KLÍMAVÉDELMI KÖTELEZETTSÉGEK

A 2/2019. (III. 5.) AB határozat rögzíti, hogy az Alkotmánybíróság tekintettel van az Európai Unió tagsággal együtt járó, valamint a Magyarországot nemzetközi szerződés alapján terhelő kötelezettségekre. Erre figyelemmel a Klímatörvény kibocsátás-csökkentési célszámainak alkotmányossága álláspontunk szerint e kötelezettségek tartalmának figyelembevételével értékelendő.

Hazánk részes fele az 1992-ben létrejött ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményének (kihirdetve az 1995. évi LXXXII. törvénnyel, a továbbiakban: UNFCCC). Az UNFCCC célja “az üvegház-gázok légköri koncentrációjának stabilizálása olyan szinten, amely megakadályozná az éghajlati rendszerre gyakorolt veszélyes antropogén hatást” (2. cikk). Ennek a célnak az elérése érdekében a UNFCCC kötelezettségeket ír elő a részes felek számára. Az egyik ilyen fontos előírás, hogy a részes felek “kidolgoznak, végrehajtanak, közlést tesznek és rendszeres időközönként korszerűsítenek nemzeti és - ahol alkalmazható - regionális programokat, melyek intézkedéseket tartalmaznak az éghajlatváltozás mérséklésére” (4. cikk). Általános alapelvként már a Preambulum megfogalmazza, hogy “az éghajlatváltozás megértéséhez és kezeléséhez szükséges lépések környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból akkor a leghatékonyabbak, ha a vonatkozó tudományos, műszaki és gazdasági megfontolásokon alapulnak, és azokat folyamatosan újraértékelik ezen területek eredményei alapján”. Ezt követően a UNFCCC több cikkben is hivatkozik az elérhető legjobb tudományos alapú szakpolitikai tervezés és újraértékelés fontosságára (7. cikk, 9. cikk, 10. cikk).

A UNFCCC által létrehozott nemzetközi klímapolitikai keretrendszerben 2015-ben elfogadott Párizsi Megállapodás (Megállapodás) új paradigmát hozott. A Megállapodás egy olyan globális nemzetközi szerződés, amely a UNFCCC-nél konkrétan globális célt és kötelezettségeket fogalmaz meg a részes felei számára. A Megállapodás legismertebb célja annak biztosítása, hogy

---

² Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia, részletesebben lásd később.

“a globális átlaghőmérséklet emelkedését jóval az iparosodás előtti átlaghőmérsékletnél 2 °C-kal magasabb hőmérsékletszint alatt tartva; egyúttal arra törekedve, hogy a hőmérséklet-emelkedés az iparosodás előtti átlaghőmérséklet feletti 1,5 °C mértékre korlátozódjon” (2. cikk). Az államok 2021-ben elkötelezték magukat a másfél fokos felmelegedési pálya tartása mellett (lásd a COP26-on született Glasgovi Éghajlati Paktumot).

Magyarország részes fele a Megállapodásnak is (kihirdetve a 2016. évi L. törvénnyel), az abból fakadó kötelezettségeit együttesen teljesíti az Európai Unióval és annak tagállamaival. A Megállapodás nagy szabadságot ad abban a tekintetben, hogy a regionális gazdasági integrációs szervezet és annak szintén részes fél tagjai megállapodjanak egymás között a közös teljesítés során az egyes tagállamokra eső kötelezettségekről (20. cikk 2) bekezdés).

A Megállapodás központi, jogilag egyértelműen kötelező előírása, hogy “valamennyi Részes Fél kidolgoz, bejelent és fenntart egymást követő, általa teljesíteni kívánt nemzetileg meghatározott hozzájárulásokat. A Részes Felek nemzeti mérséklési intézkedéseket vezetnek be e hozzájárulások célkitűzéseinek teljesülése érdekében” (4. cikk 2) bekezdés). Ugyanakkor ezek a nemzetileg meghatározott hozzájárulások (Nationally Determined Contributions, a továbbiakban: NDC) nem részei a Párizsi Megállapodásnak és nincs az egyes felekre központilag “kirótt” nemzeti célszám sem. Az NDC-k formájára nézve is csak bizonyos alapvető előírásokat rögzít a Megállapodás, illetve az azóta létrejött másodlagos jogforrások (pl. COP vagy CMA határozatok). Ugyanakkor fontos jogilag kötelező tartalmi elem, hogy az egyes, egymást követő NDC-k nem jelenthetnek visszalépést a korábban már benyújtott vállaláshoz képest, és megfogalmazásuknak tükrözni kell a fél lehető legnagyobb törekvését (4. cikk 3) bekezdés). Ez azt jelenti, hogy az államoknak folyamatosan felül kell vizsgálniuk a vállalásaikat és a lehető legambiciózusabb szintre kell azokat igazítani, többek között a rendelkezésre álló legjobb tudományos ismeretanyag alapján. Ennek intézményes kereteit a Megállapodás által létrehozott Globális Értékelés biztosítja (14. cikk). Azon túl, hogy a 3. cikk kimondja, hogy a Felek erőfeszítéseik meghatározásakor a 2. cikkben rögzített célok, köztük a hőmérsékleti célok „teljesülése érdekében” cselekszenek, a lehető legmagasabb ambíciószint további konkrétumairól nem szól a Megállapodás. Ezért is lett a nemzeti bíróságok előtt folyó klímaperék egyik központi kérdése a jogalkotótól elvárt kibocsátáscsökkentési szigor mértéke, illetve annak meghatározási módja. Hasonlóképpen, álláspontunk szerint jelen ügyben az Alkotmánybíróság iránymutatása elengedhetetlen ahhoz, hogy az Alaptörvényi rendelkezésekre is tekintettel meghatározható legyen a lehető legambiciózusabb klímavédelmi szint hazai jogi zsinórmértéke.

Bár a releváns nemzetközi szerződések között az indítvány nem hivatkozik az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) cikkeinek sérelmére, azonban az Egyezmény és az ahhoz kapcsolódó strasbourgi esetjog is fontos támpontul szolgálhat az Alkotmánybíróság számára indokolását kiegészítő szempontként a Klímátörvény értékelésekor. Ugyanis Magyarország által tett kibocsátás-csökkentési vállalásoknak az EJEE cikkeiből fakadó kötelezettségeinek is meg kell felelniük.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) megszilárdult esetjoga szerint az államot tevőleges kötelezettség is terheli az EJEE alapján, azaz a szerződő felek kötelesek minden ésszerű intézkedést megtenni annak érdekében, hogy az egyének élethez, magánélethez való jogai ne sérüljenek harmadik személyek tevékenységei folytán sem. Még nem született olyan EJEB döntés, amely kifejezetten a klímavédelem kontextusában értelmezné az állam kötelezettségeit az élethez (2. cikk) és magánélethez való jog (8. cikk) alapján. Az EJEB előtt jelenleg már négy klímavédelmi panasz elbírálása is folyamatban van, amelyekről a Nagykamara fog dönteni, az ügyek elvi jelentőségére tekintettel.³ Így a közeli jövőben várható, hogy az EJEB maga is konkretizálja az államok kötelezettségeit a kibocsátáscsökkentés (mitigáció) tekintetében.

Az EJEB eddigi konzisztens gyakorlata szerint az egyén jóllétére veszélyes mértékű környezetkárosodás, illetve annak kockázata esetén alkalmazandóvá válik az Egyezmény 8. illetve 2. cikke. Azt pedig már Magyarország tekintetében is megerősítette az EJEB környezetvédelmi gyakorlatában, hogy az államot tevőleges, pozitív kötelezettség terheli arra nézve, hogy „minden ésszerű, megfelelő intézkedést tegyen” a kérelmező jogainak biztosítására.⁴ Az EJEB azt is megállapította korábban, hogy az állam köteles tevőleges intézkedéseket hozni megfelelő jogalkotási, illetve jogalkalmazási lépések útján az emberi kontroll hatókörén kívül eső természeti katasztrófák okozta veszélyekkel szemben is.⁵

Mindezek alapján Magyarországnak az EJEE-ből fakadó kötelezettsége is, hogy minden ésszerű és megfelelő intézkedést meghozzon az egyének védelme érdekében a veszélyes környezeti hatásokkal járó klímaváltozással szemben.

2. AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS VÁRHATÓ HATÁSAI MAGYARORSZÁGON

A klímaváltozás okozta felmelegedés mértéke alapvetően befolyásolja, hogy milyen drasztikus klímahatások érik a magyar társadalom tagjait az évszázad második felében. Az emberi civilizáció kialakulását, társadalmi-gazdasági prosperálását egy hosszú időszakon át fennálló, relatíve stabil klíma tette lehetővé. A túlzott mértékű felmelegedés jelenleg azonban az emberiség biztonságos életének fizikai peremfeltételeit veszélyezteti. Az ENSZ Éghajlatváltozási Kormányközi Testülete (International Panel on Climate Change, IPCC) által összegzett, konszenzusos tudományos eredmények azt mutatják, hogy amennyiben sikerül a felmelegedés mértékét az ipari forradalmat megelőző értékhez képest 1,5 °C fokon belül tartani, úgy a veszélyes klímahatások jóval enyhébbek lesznek, mint a 2°C-os felmelegedés esetében.⁶ A másfél fokos hőmérsékleti cél akár átmeneti túllépése is komoly addicionális kockázatokat

³ Duarte Agostinho and Others v. Portugal and Others ügy, App.no. 39371/20; Greenpeace Nordic and Others v. Norway, Application no. 34068/21, Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland, Application no. 53600/20; Careme v. France, App.no. o. 7189/21.

⁴ Bor v. Magyarország, 50474/08. sz. kérelem, ítélet (2013. június 18.) 24. bek. Hasonló megállapításért lásd még: Dees v. Magyarország, ítélet, 21. bek

⁵ Budayeva és Mások v. Oroszország, 15339/02 sz. kérelem, ítélet (2008. március 20.) 129. bek.

⁶ IPCC, Special Report on Global Warming of 1.5 °C, Summary for Policymakers, A.3 pont

hordoz a társadalmi és környezeti rendszerekre nézve a másfél fokot el nem érő felmelegedéshez képest.⁷ Ha a felmelegedés már a 2021-2040 közötti időszakban eléri a 1,5°C-ot, az az IPCC előrejelzései szerint elkerülhetetlenül veszélybe sodorja az emberiséget és az ökoszisztéma működőképességét is.⁸ A felmelegedés fokozódásával ugyanis öngerjesztő folyamatok indulnak el, amelyek révén megnő a rendszerszintű, visszafordíthatatlan változásoknak a veszélye a klímarendszer működésében⁹ (pl.: extrém csapadék-eloszlások, gyakoribbá és hosszabbá váló hóhullámok, aszályok, a sarki jegek és gleccserek olvadása, tengervíz szintjének emelkedése, mélytengeri áramlatok lassulása), amelyek végső soron az emberiség békéjét és biztonságát veszélyeztetik.

Az éghajlatváltozás hatásai Magyarországon is érzékelhetők már most is, és a jövőben e hatások fokozódása várható. A klímaváltozás veszélyezteti az emberek és az élővilág egészségét, hatást gyakorol az egész magyar társadalomra.¹⁰ Az Országgyűlés által elfogadott Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (NÉS2)¹¹ szerint hazánkban az átlaghőmérséklet emelkedése a 2021-2050 időszakban az egész ország területén minden évszakban eléri az 1 °C -ot, a nyári hónapokban pedig az évszázad végére a 4 °C-ot is meghaladhatja.¹² A Kárpát-medence az átlagosnál jobban melegedő régiókhöz sorolható: az itthon a múlt század eleje óta már megfigyelt 1,15°C-os országos mértékű emelkedés meghaladja a globális változás 0,9°C-ra becsült mértékét.¹³ Térségünkben növekedni fognak a meleg szélsőségek, míg a hideg szélsőségek csökkenést mutatnak majd a klímaváltozás következtében.¹⁴ (lásd 1. ábra)

---

⁷ IPCC, WG II report of AR 6th on Impacts, Adaptation and Vulnerability, (2022. február 28.) Summary for Policymakers, B.6. pont

⁸ IPCC, Assessment Report, 6th Assessment Cycle, 2022, Summary for Policymakers, B.3. pont, 15. oldal.

⁹ A veszélyes átcsapási pontokról (ún. tipping points) részletesebben lásd: Timothy M. Lenton, Johan Rockström, Owen Gaffney, Stefan Rahmstorf, Katherine Richardson, Will Steffen & Hans Joachim Schellnhuber: Climate tipping points — too risky to bet against, *Nature* 575, 592-595 (2019).

¹⁰ Éghajlatváltozás és Egészség Jelentés 9-10. oldal

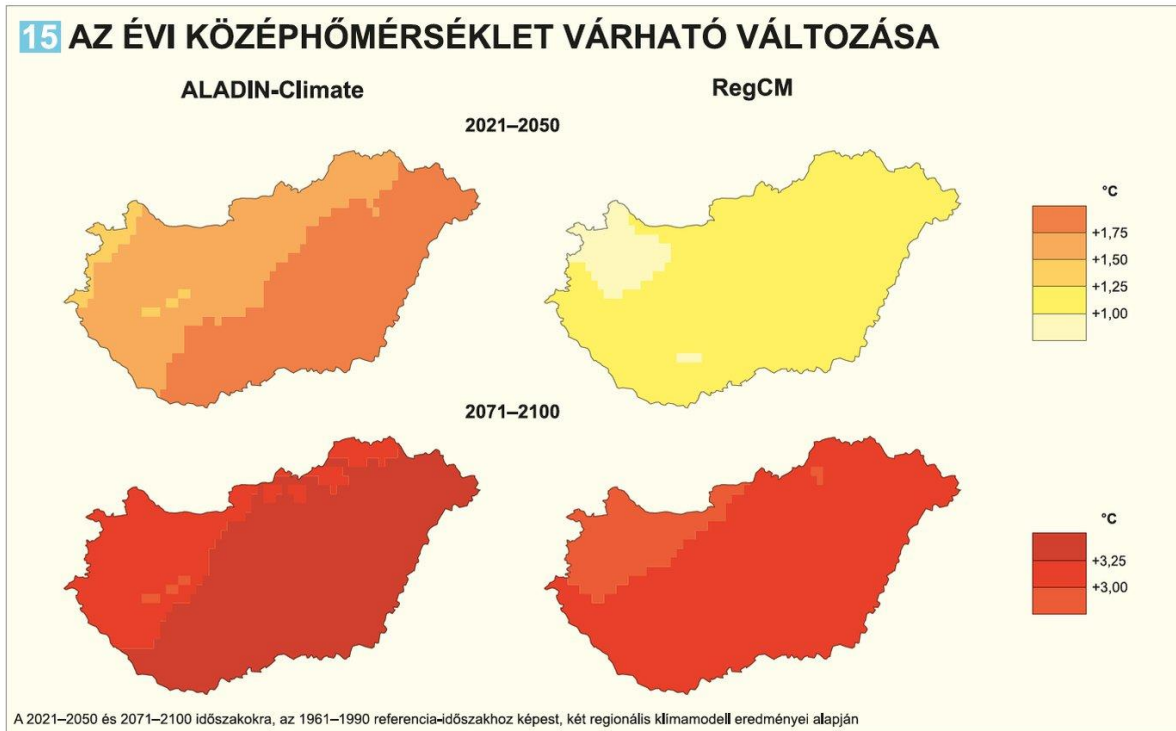
https://tk.hu/uploads/files/2020/eghajlatvaltozas_egeeszseg_jelentes.pdf

¹¹ Melléklet a 23/2018. (X. 31.) OGY határozathoz, a 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia; továbbiakban: NÉS2

¹² NÉS2 146. oldal

¹³ NÉS2 42. oldal

¹⁴ NÉS2 43. oldal

1. ábra: Az évi középhőmérséklet várható változása Magyarországon (Forrás: Bihari Z. (szerk.) 2018. Éghajlat. In: Kocsis K. (főszerk.): Magyarország nemzeti atlasza: természeti környezet. Budapest, MTA CSFK Földrajztudományi Intézet. pp. 58-69.)

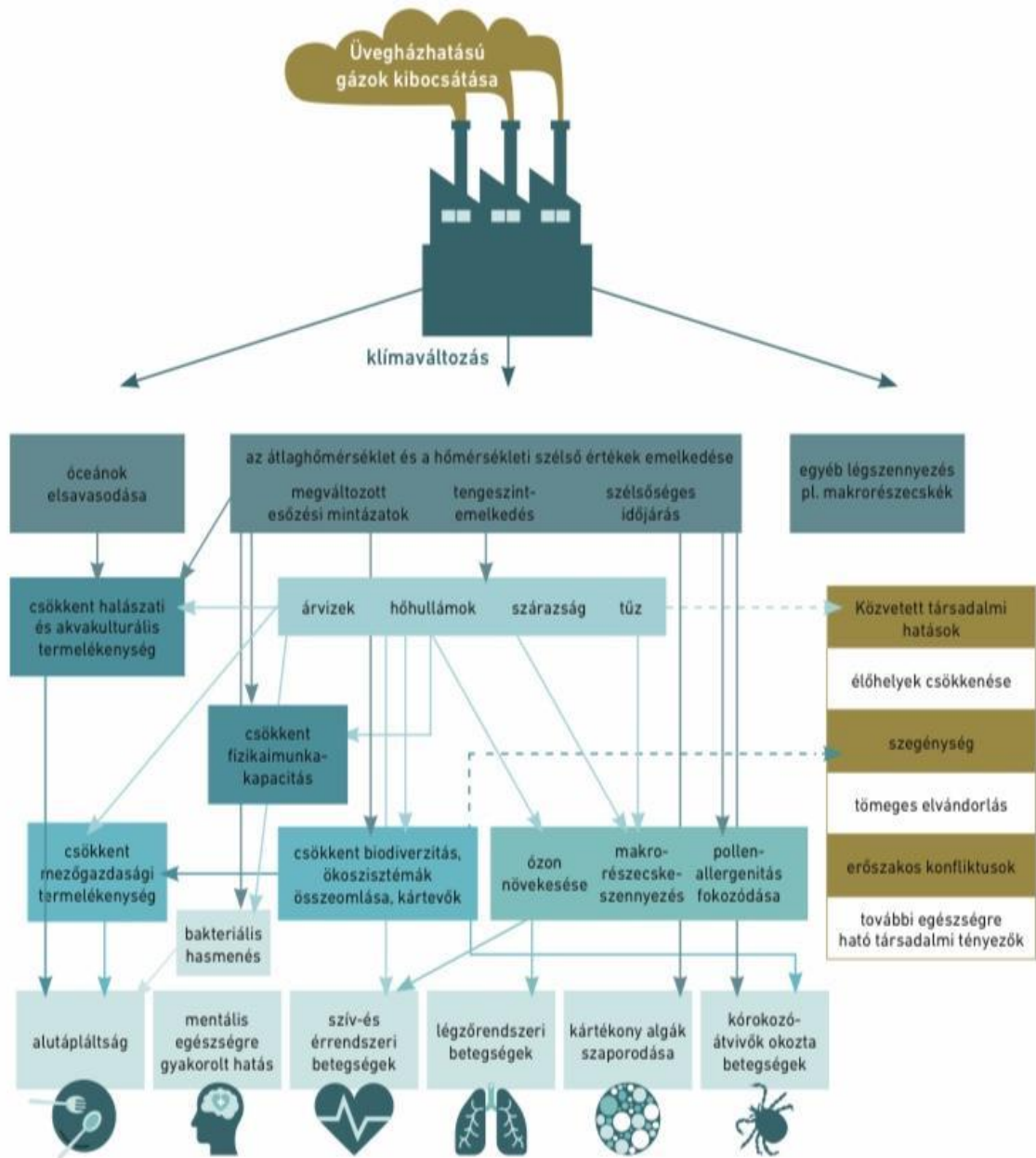
Az éghajlatváltozás negatív hatásai természetesen a csapadék mennyiségére, valamint a természeti erőforrásokra is – így az Alaptörvény P) cikke által védett – vizekre, talajokra, erdőkre és a biológiai sokféleségre, s a köztük fennálló kapcsolatokra is hatással vannak¹⁵. (Részletes információ az 1. sz. mellékletben található.) A környezetben okozott jelentős változásokon keresztül pedig a klímaváltozás az emberi egészségre is hatást gyakorol (lásd 2. ábra).

A hőhullámok keringési rendszert érintő káros hatásai jelentik ösztársadalmi szinten a legjelentősebb és potenciálisan legtöbbeket érintő veszélyt. A legjelentősebb hőhullámok 12-52%-kal növelték a napi többlethalálózást az utóbbi harminc évben. Amennyiben folytatódik a jelenlegi hőmérsékleti trend, úgy a 2021-2050 közötti időintervallum során 121%-kal, míg a 2071-2100 közötti időszakra vetítve 778%-kal fog növekedni a többlethalálózások száma.¹⁶

¹⁵ NÉS2: IV.3. Az éghajlatváltozás várható magyarországi hatásai a természeti erőforrásokra, 138. oldal,

Jelentés az éghajlatváltozás Kárpát-medencére gyakorolt esetleges hatásainak tudományos értékeléséről: III. Az éghajlatváltozás szektorális hatásainak ismertetése 14. oldal, <https://zoldbusz.hu/files/jelentes.pdf>

¹⁶ Jelentés az éghajlatváltozás Kárpát-medencére gyakorolt esetleges hatásainak tudományos értékeléséről 20. oldal, <https://zoldbusz.hu/files/jelentes.pdf>

2. ábra: A klímaváltozás egészségre gyakorolt hatásai (Forrás: Éghajlatváltozás és egészség jelentés 1.1 ábra, 34. oldal)

3. A KLÍMATUDOMÁNY KONSZENZUSOS ISMERETEI A HATÉKONY KIBOCSÁTÁSCSÖKKENTÉSI INTÉZKEDÉSEK JELLEMZŐIRŐL

A felmelegedés mértékét az államok kibocsátás-csökkentési intézkedéseinek szigorúsága fogja meghatározni, azaz az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátás csökkentésének mértéke és ütemezése. Jelenleg igen nagy szakadék tátong az államok által jogi dokumentumokban vállalt kibocsátáscsökkentési kötelezettségek és a ténylegesen megvalósított

kibocsátáscsökkentések között.¹⁷ Ráadásul az ENSZ 2021. évi Emissions Gap Report jelentése szerint még amennyiben az államok meg is valósítanák a már bejelentett karbonsemlegességi céljaikat, a felmelegedés mértéke akkor is megközelítheti a 2,2 °C-ot.¹⁸ Ez is igazolja, hogy a nemzeti karbonsemlegességi célkitűzések betartása, illetőleg a tudományos-technikai fejlődéssel párhuzamosan a célok folyamatos felülvizsgálata, alapvető fontosságú a veszélyes klímahatások elkerülése érdekében.

A Párizsi Megállapodásban rögzített 1,5°C-os hőmérsékleti cél technológiai megvalósíthatóságának kérdésével az IPCC különjelentésben foglalkozott, amelyben több lehetséges kibocsátáscsökkentési forgatókönyvet is vizsgált, amelyek a már létező technológiák révén képesek biztosítani a másfél fokos hőmérsékleti cél teljesítését. Az IPCC forgatókönyvei tehát különböző kibocsátás-csökkentési szakpolitikákat modelleznek, ám nem tartalmaznak jogi előírásokat arra nézve, hogy a döntéshozóknak milyen technológiákat (pl.: megújuló energiaforrások, földhasználati megoldások, erdősítés stb.) milyen mértékben kell alkalmazniuk a nemzeti klímapolitikáikban. Az IPCC jelentése megerősítette, hogy a másfél fokos felmelegedési cél kivitelezhető a már létező technológiai megoldások mellett is, ha az államok időben érdemi lépéseket tesznek.

Az IPCC szerint a másfél fokos felmelegedési cél tartásához 2050-re el kell érni a globális karbonsemlegességet. A globális karbonbüdzsé fogalma jelzi azt az ÜHG mennyiséget, amelyet az államok a karbonsemlegesség eléréséig kibocsáthatnak úgy, hogy a hőmérsékleti cél megvalósuljon. Az IPCC jelentések tudományosan megalapozott, konszenzusos becsléseket adnak a globális karbonbüdzsé mértékére vonatkozóan, tehát arra nézve, hogy mekkora kibocsátásra van még lehetőség globálisan a másfél fokos, illetve 2°C-os felmelegedési cél tartásához.¹⁹ Az IPCC becslései azonban valamennyi ország összesített kibocsátására vonatkoznak, és nem nevesítik az egyes államokra jutó, egyedi karbonbüdzsét. Ennek oka, hogy a globális karbonbüdzsé elméleti felosztása (azaz annak meghatározása, hogy mekkora egy adott államra eső méltányos kibocsátás-csökkentési teher) normatív megfontolásokon is alapul, és nem tisztán természettudományos kérdés. A jogalkotó által a nemzeti karbonbüdzsé meghatározása és az időbeli felosztása, azaz a kibocsátáscsökkentés ütemezése során figyelembe veendő értékválasztások között álláspontunk szerint kiemelkedő jelentőséggel bírnak az alapvető jogok és alaptörvényi célok, így azokat a jogalkotónak tiszteletben kell tartania a klímapolitikai célok meghatározásakor.

Mindezek mellett a klímatudomány eredményei alapján is lehetséges különbséget tenni hatékony (a hőmérsékleti célt nagy valószínűséggel tartani képes) kibocsátás-csökkentési

¹⁷ UNEP Emissions Gap Report 2021, Executive Summary, 6. pont, elérhető:

<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Emissions%20Gap%20Report%202021.pdf>

¹⁸ UNEP Emissions Gap Report 2021, Executive Summary, 7. pont, elérhető:

<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Emissions%20Gap%20Report%202021.pdf>

¹⁹ IPCC, Special Report on Global Warming of 1.5 °C, Chapter 2, Table 2.2., 108. oldal

szakpolitika, és a nem kellően ambiciózus (azaz a célt tartani nem képes, így veszélyes mértékű felmelegedéshez hozzájáruló) klímapolitikai vállalások között. Az IPCC legfrissebb, 2022 áprilisában publikált ajánlása szerint a másfél fokos felmelegedési cél tartásához arra van szükség, hogy a globális CO₂-kibocsátás 48%-kal csökkenjen 2030-ig a 2019. évi kibocsátásokhoz képest, 2040-ig pedig 80%-kal.²⁰ Az IPCC azt is hangsúlyozta, hogy a másfél fokos cél tartásához 2050-re el kell érni a globális karbonsemlegességet.²¹ Az IPCC ezen ajánlásai tehát fontos támpontot jelentenek a nemzeti kibocsátás-csökkentési vállalások elégséges, jogszerű mivoltát vizsgáló bíróságok számára is.

Ezek alapján a másfél fokos hőmérsékleti cél betartásához nem elegendő pusztán az, hogy az államok 2050. évre elérjék a karbonsemlegességet, hanem arra is szükség van, hogy minél hamarabb megkezdődjön az érdemi kibocsátás-csökkentés, és már 2030-ig 48%-kal csökkenjen az emisszió a 2019. évi bázisévhez képest. A korán megkezdett, érdemi mértékű csökkentés azért szükséges, mert a felmelegedés mértéke a választott kibocsátáscsökkentési nyomvonaltól (a kibocsátási görbe alakjától) függ. Az ornehéz, illetve farnehéz pályák ugyanis eltérő mértékű felmelegedést eredményeznek még akkor is, ha ugyanakkorra is valósítják meg a dekarbonizációt, azaz a klímasemlegességet.

Az érdemi kibocsátás-csökkentést későbbi időszakra halasztó ún. farnehéz kibocsátási pályák összességében több kibocsátást okoznak, és így nagyobb felmelegedést eredményeznek, mint a korai csökkentést előíró ornehéz pályák. A légkörbe jutó CO₂ ugyanis évszázadokig nem bomlik le, hanem a légkörben felhalmozódik, mindvégig kifejtve felmelegítő hatását. A korai érdemi csökkentés ezért nagyobb felmelegedést mérséklő hatással jár, mint a mégoly drasztikus – és jóval költségesebb, társadalmilag fájdalmasabb intézkedésekkel járó – kései csökkentés. Továbbá a korai csökkentés mindemellett fontos addicionális társadalmi előnyökkel is jár a kései cselekvéshez képest (pl.: kedvezőbb környezeti és egészségügyi hatások). Tehát a klímakutatás konszenzusos tudományos eredményei szerint a hatékony mitigáció kulcsa egyértelműen a minél korábban megkezdett érdemi kibocsátáscsökkentésben rejlik.

A korai kibocsátáscsökkentés halogatása esetén a felmelegedési cél csak akkor lehet tartható, ha a légkörből nettó karbonkivonásra is sor kerül. Az IPCC forgatókönyvek eltérő mértékben számolnak a CO₂ légkörből való nettó kivonását lehetővé tevő, ún. Carbon Capture and Storage (CCS) technológiák jövőbeli alkalmazásával. Azonban maga az IPCC is elvi élel figyelmeztet arra is, hogy e technológiákat nagyon nagy tudományos bizonytalanság övezi, és nem érhetők el ipari léptékben, hiszen rendkívül költségesek. Továbbá az sem tudható, hogy milyen hatásokkal működnének, és mennyire lennének képesek érdemben csökkenteni a légkör ÜHG-tartalmát. Álláspontunk szerint az elővigyázatosság alkotmányos elvéből kifolyólag az az ilyen jövőbeli,

²⁰ IPCC, WG II report on Mitigation of Climate Change (2022. április 4.), Summary for Policymakers, C.1.2. pont.

²¹ IPCC Special Report on Global Warming of 1.5 °C, Summary for Policymakers, C.1, 12. oldal.

bizonytalan kimenetelű CCS technológiákra a jogalkotó jelenleg nem alapíthatja klímavédelmi vállalásait, és a felmelegedési cél megtartását.

Összegezve a fentieket: a hazai kibocsátás-csökkentési vállalások akkor tekinthetők elégségesnek, ha alkalmasak arra, hogy biztosítsák a másfél fokos hőmérsékleti cél betartásához való megfelelő magyar hozzájárulást, valamint a törvény által kitűzött dekarbonizációs cél 2050-re való tényleges elérését. Ehhez minél korábban meg kell kezdeni az érdemi kibocsátáscsökkentést, mivel a halasztott kibocsátás-csökkentési intézkedések nagyobb felmelegedést eredményeznek, mint a korai kibocsátáscsökkentés, még akkor is, ha drasztikus csökkentést irányoznak elő a távolabbi jövőre. A másfél fokos hőmérsékleti cél tartásához szükséges kibocsátáscsökkentési ütemezés tekintetében az IPCC ajánlások adják a legmegbízhatóbb becsléseket, amelyek szerint 2030-ig a 2019. évi bázisévhez képest legalább 48%-os csökkentést szükséges megvalósítani.²² A Klímatörvény kibocsátás-csökkentési célszámai ettől jelenleg messze elmaradnak, mivel az alább részletesen bemutatottak szerint csak 40%-os csökkentést írnak elő egy egyébként is jóval magasabb, 1990. évi kibocsátási szinthez képest. *A jelenlegi törvényi 2030-as csökkentési célszám kevesebb, mint negyedakkora mértékű kibocsátáscsökkentéssel teljesíthető, mint ami az IPCC ajánlása szerint átlagosan, globálisan szükséges 2030-ig a másfél fok tartásához.*²³

Megjegyzendő, hogy bár az IPCC fenti becslése a globálisan szükséges összkibocsátás-csökkentés mértékére vonatkozik, azonban a nemzetközi klímajogi erőfeszítések terén irányadó közös, de megkülönböztetett felelősség alapelveire tekintettel a fejlett államoktól, köztük Magyarországtól is, a globális átlagnál magasabb erőfeszítés lenne elvárható,²⁴ és semmi esetre sem tekinthető elégségesnek egy, a globális átlagtól jóval elmaradó mértékű kibocsátáscsökkentés.

4. A KLÍMATÖRVÉNY KIBOCSÁTÁS-CSÖKKENTÉSI VÁLLALÁSAI ÉS AZOK TÚLZOTTAN MEGENGEDŐ MIVOLTA

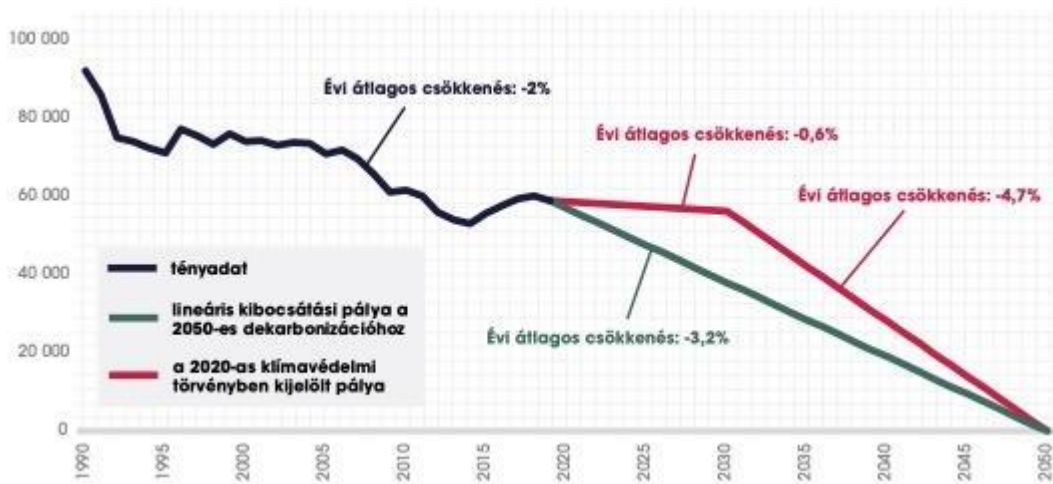
A Klímatörvény két kötelező erejű konkrét kibocsátás-csökkentési vállalást tartalmaz: 2050. évre vonatkozóan a teljes klímasemlegesség elérését írja elő, és 2030-ra vonatkozóan pedig a hazai kibocsátások legalább 40%-kal való csökkentését az 1990. évi kibocsátáshoz képest. A

²² IPCC, WG II report on Mitigation of Climate Change (2022. április 4.), Summary for Policymakers, C.1.2. pont.

²³ Magyarország kibocsátásainak hiteles adatai elérhetők e linken: https://di.unfccc.int/time_series. Az 1990. évi kibocsátás 94,820.92 ktCO₂eq volt, amelyhez képest a törvény 2030-ig -40%-os csökkentést ír elő, ami 56,580.97 ktCO₂eq kibocsátás esetén teljesül. Ezzel szemben az IPCC ajánlás a 2019. évi kibocsátásokhoz (Magyarország esetében 64,580.97 ktCO₂eq) képest -48%-os csökkentést tart átlagosan szükségesnek globális szinten 2030-ig, ami Magyarországra vetítve 33,582.10 ktCO₂eq kibocsátás esetén teljesülne 2030-ban. A 2019. évi kibocsátáshoz viszonyítva tehát a Klímatörvény jelenlegi 2030-as célszáma 7,688.42 ktCO₂eq csökkentés esetén is teljesül, míg az IPCC által átlagosan, globálisan szükségesnek tartott cél teljesítéséhez 30,998,87 ktCO₂eq csökkentés lenne szükséges.

²⁴ A nemzetközi környezetjogi és klímajogi alapelvek szerepéről a nemzeti kibocsátáscsökkentési erőfeszítés konkretizálásában lásd: Maxwell, L., Mead, S., van Berkel, D.: Standards for Adjudicating the Next Generation of Urgenda-Style Climate Cases, *Journal of Human Rights and the Environment* Vol.13 (1), (2022), Vol. 13 No. 1, pp. 35–63, 4.3.2.1. pont. Valamint Lavanya Rajamani, Louise Jeffery, Niklas Höhne, Frederic Hans, Alyssa Glass, Gaurav Ganti & Andreas Geiges: National 'fair shares' in reducing greenhouse gas emissions within the principled framework of international environmental law, *Climate Policy* (2021) Vol. 21(1), 1-22.

2030. évi köztes célszám túlzottan megengedő mivoltáról a tudományos adatok fényében fentebb már szóltunk. Itt egy további problémára hívjuk fel a figyelmet, amely abban áll, hogy a két törvényi cél között erős belső ellentmondás feszül. Mivel míg a 2030-as cél minimális követelménye viszonylag könnyen teljesíthető, addig a 2050-es karbonsemlegességi cél elérése viszont csak akkor reális, ha ezt a 2030. évi közbenső célt jelentősen túlteljesítjük. E belső ellentmondást jól mutatja az alábbi diagram, amely az 1990. óta történt kibocsátásokat mutatja, továbbá a Klímatörvény célkitűzései által kijelölt jövőbeli csökkentési pályát, valamint egy képzeletbeli pályát, ahol a kibocsátások egyenletesen csökkennek 2050-ig.

3. ábra: A magyar klímatörvény céljai által meghatározott kibocsátás-csökkentési pálya és a lineáris csökkentési pálya. Forrás: Egyensúly Intézet²⁵

A fenti ábrán egyrészt látható, hogy a kibocsátások múltbeli csökkenésének két nagy időszaka az 1990. utáni gazdasági átalakulás, valamint a 2008-as gazdasági válság utáni időszak. A kibocsátások 2013 és 2019 között először nőttek, majd azt követően stagnáltak. Bár 2020-21-re csökkenés várható, az sem elsősorban kormányzati intézkedéseknek, hanem a COVID-19 válságnak köszönhető, amelynek hatása 2022-re feltehetően elmúlik.

Másrészt az is látszik a fenti diagramon, hogy a Klímatörvény 2030-ra vonatkozó -40%-os célja azt jelenti, hogy a 2019-es kibocsátásokhoz képest csak minimálisan csökkentjük a kibocsátásainkat. Az ábrán látható, hogy már 2019-ben is 36%-kal voltak kibocsátásaink az 1990. évi szint alatt. Még egyértelműbb a cél gyengesége, ha figyelembe vesszük, hogy a 2020-as évek közepén, végén várhatóan megszűnik a lignittüzelés a Mátrai Erőműben, márpedig ez az erőmű egymagában felelős a hazai kibocsátások mintegy 6,5%-áért. Bár a kormány a 2022-es energiakrízisre adott válaszként most a Mátrai Erőmű már leállt blokkjainak újraindítását tervezi,

²⁵ Az ábra elérhető https://egyensulyintezet.hu/wp-content/uploads/2021/12/ei_klimacel_hatter_v4_egyoldal.pdf

bizonyosra vehető, hogy az 1969 és 1972 között épült erőmű előregedett és már nem működtethető sokáig.

A 2030-ra előírt alacsony ÜHG-csökkentési ambíciószint azért probléma, mert mindaz a csökkentés, amit nem valósítunk meg 2030-ig, szükségszerűen a 2030 utáni időszakra tolódik. A fenti ábrából látható, hogy ha 2030-ig csak 40%-kal csökkentjük a kibocsátásainkat, az azt jelenti, hogy 2030 után évi majd 5%-kal kell a kibocsátásokat csökkenteni a dekarbonizációs cél elérése érdekében. Ez a csökkentési pálya igen meredek, ami komoly nehézségeket jelent a gazdaságnak. Ha megnézzük a múltbeli kibocsátási adatokat ugyanezen az ábrán, akkor láthatjuk, hogy ilyen meredek csökkenés csak a rendszerváltást követő ipari összeomlás idején, illetve a 2008-as gazdasági válság idején ment végbe. A jelenlegi helyzet ezektől annyiban különbözik, hogy nem a válságok miatt csökkenne a kibocsátás, hanem a korábban elmulasztott intézkedések miatt előálló drasztikus csökkentési kényszer miatt állna elő válságos társadalmi-gazdasági szituáció. *Tehát amennyiben most nem történik a jelenleginél érdemibb fellépés, csak válságszerű drasztikus intézkedésekkel lehetne tartható a Klímatörvény 2050. évi karbonsemlegességi célja.*

Megjegyezzük, hogy az Európai Unió tagállamai által elfogadott új 2030-as kibocsátáscsökkentési cél (amely -55%-os csökkentést ír elő uniós szinten) most tárgyalás alatt álló végrehajtási szabályainak – különösen az ESR-rendelet felülvizsgálata – elfogadását követően várhatóan Magyarországnak is a Klímatörvényben meghatározottnál szigorúbb kibocsátás-csökkentési célokat kell majd megvalósítania 2030-ig. Hangsúlyozandó azonban, hogy álláspontunk szerint a Klímatörvény 2030-as célkitűzését a jogalkotónak az uniós kötelezettségektől függetlenül is meg kell változtatnia, mivel az jelenleg sérti az Alaptörvény előírásait, amelyeket a 6. pontban részletezünk majd.

5. MÁS NEMZETI BÍRÓSÁGOK KLÍMAPEREKKEL KAPCSOLATOS JOGGYAKORLATA: ALAPJOGOKAT SÉRTŐ NEMZETI KIBOCSÁTÁS-CSÖKKENTÉSI VÁLLALÁSOK

A klímaperek heterogén csoportján belül az Alkotmánybíróság előtt folyó jelen eljárás az ún. rendszerszintű kibocsátás-csökkentési perek körébe tartozik, amelynek tárgya az állam túl enyhe kibocsátás-csökkentési intézkedései jogszerűségének vizsgálata. Az elmúlt években egyre több európai államban indul ilyen jellegű eljárás, és egyre több zárul a felperes sikerével. E perekben a felperes azt kéri a bíróságtól, hogy állapítsa meg az adott nemzeti klímatörvény jogsértő mivoltát, amiért az túlságosan enyhe kibocsátás-csökkentési vállalásokat tartalmaz, és ezért nem alkalmas arra, hogy megelőzze a veszélyes mértékű klímaváltozást.

5.1. SIKERES KIBOCSÁTÁS-CSÖKKENTÉSI PEREK EURÓPÁBAN

Az első sikeres európai klímaperbeli ítéletet Holland Legfelsőbb Bíróság hozta az Urgenda-ügyben 2019-ben,²⁶ ezt követte az Ír Legfelsőbb Bíróság Friends of the Irish Environment-ítélete,²⁷ valamint a francia Államtanács Commune de Grande-Synthe döntése 2020-ban,²⁸ majd 2021-ben a belga Klimatzaak-döntés,²⁹ illetve ugyanebben az évben a német Szövetségi Alkotmánybíróság Neubauer-határozata.³⁰ A kibocsátás-csökkentési perek már a régiókban is sikerrel jártak: 2022-ben a prágai helyi bíróság szintén a felperes kérelmének adott helyt, és megállapította, hogy sérti az állampolgárok alkotmányban garantált egészséghez, élethez és környezethez való jogát az, hogy a kormány nem tett érdemi intézkedéseket a klímaváltozás megfékezésére.³¹

A holland és a belga ügyekben a nemzeti kibocsátás-csökkentési vállalásokat az EJEE 2. és 8. cikke alapján vizsgálta, illetve találta jogsértőnek a bíróság. Az ír és francia ügyekben a kibocsátás-csökkentési tervek jogellenességét, illetve a kormányzati intézkedések elégtelenségét a bíróságok magasabb rendű nemzeti jogszabályokkal való ellentétre alapították. A Neubauer-ügyben és a cseh döntésben pedig alkotmányban foglalt alapjogok sérelmét állapította meg a bíróság.

Az európai bírói joggyakorlat egyöntetű a tekintetben, hogy a klímátörvények kibocsátás-csökkentési vállalásainak alkotmányossága (alapjogokkal és alkotmányos feladatokkal való összhangja) a bíróság által vizsgálható és értékelhető kérdés. A Velencei Bizottság is hangsúlyozta, hogy a jövő nemzedékek érdekeinek védelme érdekében szükséges és legitim megoldás, hogy a jövő érdekeit érintő kormányzati döntések jogszerűségét a nemzeti bíróságok vizsgálhassák.³² Így bár a nemzeti kibocsátás-csökkentési vállalások meghatározása a kormányzat, illetve a jogalkotó mérlegelési körébe tartozik, azonban a végrehajtó, illetve törvényhozó hatalom mérlegelési szabadsága nem korlátlan a kibocsátás-csökkentés célszámainak megállapítása és ütemezése terén.

Szintén közös pont a cseh, holland, belga és német bíróságok gyakorlatában, hogy elvi érveléssel hangsúlyozták: önmagában az a tény, hogy egy állam a globális ÜHG-kibocsátásoknak csak relatíve kis részéért felelős, nem jelenti azt, hogy az adott állam ne lenne köteles a kibocsátásai minél hatékonyabb csökkentésére.³³ Az európai bíróságok gyakorlata csak a megítélhető jogorvoslat típusában tér el. Ugyanis a hatalmi ágak elvére tekintettel az egyes nemzeti bírói fórumok álláspontja eltérő a tekintetben, hogy ítéleteikben meghatározhatják-e a jogalkotó

²⁶ Urgenda Foundation v State of The Netherlands, 19/00135 (Engels), a Hoge Raad, 2019. dec. 20-i ítélete.

²⁷ Friends of the Irish Environment CLG v The Government of Ireland, Supreme Court, Appeal No: 205/19 (2020. július 31.)

²⁸ Conseil D'État: Commune de Grande-Synthe et autre c. Republique Francaise, N°427301, 2020. november 19-i és a 2020. július 1-jei ítéletei.

²⁹ French-speaking Court of First Instance of Brussels, Civil Section, JUG-JGC No. 167, 2021. június 17.

³⁰ Neubauer and Others v. Germany, Order of the First Senate of 24 March 2021, 1 BvR 2656/18 (Neubauer-határozat)

³¹ Klimatická žaloba ČR v. Czech Republic, Prágai városi bíróság, 2022. június 15-i ítélet.

³² Velencei Bizottság, Opinion No. 997/2020 (Strasbourg, 2020. október 9.) 114. bekezdés

³³ Urgenda, Neubauer-döntés, 201-202. bekk., Klimatzaak

számára az alapjogi kötelezettségekkel összhangban álló kibocsátáscsökkentés pontos, százalékos mértékét. A holland bíróságok az IPCC ajánlásaira támaszkodva konkrét kibocsátáscsökkentési célszámokat is előírtak a kormányzat számára. Azonban a belga és német bíróságok a kibocsátáscsökkentés konkrét százalékos mértékének meghatározását a jogalkotóra bízták, és csak az alapjogok megsértését mondták ki a hatályos jog túlságosan megengedő kibocsátáscsökkentési vállalásai okán.

Ezen eljárások tényállásait és a jogi okfejtések lényegét a 2. számú melléklet részletezi. A döntések érdemi megállapításait röviden összegezve, a kibocsátás-csökkentési klímapierekben az európai bíróságok korábban jogsértőnek találták az olyan nemzeti szintű kibocsátáscsökkentési vállalásokat, ahol (i) a tervezett kibocsátáscsökkentési pálya farnehéz, ami a jövő nemzedékre hárítja a drasztikus kibocsátáscsökkentés terhét; ahol (ii) nem kellően részletezett a törvényi dekarbonizációs cél elérésének módja, azaz a jogalkotó nem tárja fel a tervezett intézkedéseket; (iii) amely más államokra hárítaná a klímaváltozás elleni érdemi fellépés kötelezettségét, hivatkozva a hazai kibocsátások globális léptékben elenyésző mivoltára; (iv) ahol a kibocsátáscsökkentés nem kellően ambiciózus, azaz elmarad attól a mértéktől, amely az adott államra méltányosan esne a globális kibocsátás-csökkentési erőfeszítésekből, (v) ahol a vállalat nem veszi figyelembe a legfrissebb, megalapozott tudományos előrejelzéseket a kibocsátáscsökkentés szükséges ambíciószintjének meghatározásakor, azaz ahol az előírt csökkentés mértéke a megalapozott klímatudomány álláspontja szerint nem alkalmas a hőmérsékleti cél elérésére, (vi) amely kibocsátás-csökkentési ütemterv a soron következő célszámokat leszállítja, míg az érdemi csökkentést későbbre halasztja, (vii) ami halogatja a dekarbonizáció felé való hatékony lépések megtételét, és a dekarbonizáció felé való társadalmi-gazdasági átmenet megkezdését; illetve (viii) amely nem biztosítja, hogy a társadalom egésze megismerhesse és megvitathassa a kibocsátáscsökkentés érdekében szükséges várható intézkedéseket; végül (ix) amelyben a jogalkotó a vállalatok teljesíthetősége tekintetében túlzottan épít olyan karbonkivonási technológiákra, amelyek ma még nem érhetőek el ipari mértékben reális költségek mellett.

5.2. A JELEN ÜGYVEL LÉNYEGILEG AZONOS JOGKÉRDÉST VIZSGÁLÓ ÍTÉLETEK

A jelen ügyben vizsgálandó jogkérdés gyakorlatilag megegyezik a német Szövetségi Alkotmánybíróság Neubauer-döntésében vizsgáltakkal. A Szövetségi Alkotmánybíróság a Grundgesetz 2.2. cikkében foglalt élethez és testi épséghez való jog sérelmére alapította döntését, és részlegesen megsemmisítette a német szövetségi klímátörvényt, amely a Klímátörvényhez hasonlóan egy 2030-as köztes célszámot tartalmazott, illetve előírta a klímasemlegesség elérését 2050-re. A testület szerint a német szövetségi klímátörvény azért volt jogellenes, mert az előírt kibocsátáscsökkentési pálya farnehéz volt, azaz a drasztikus kibocsátás-csökkentés terhét a törvény a jövő nemzedékekre hárította, míg 2030-ig nem írt elő érdemi csökkentést. A farnehéz pálya a testület szerint azt eredményezi, hogy a katasztrofális klímahatások elkerülése érdekében a jövő nemzedékek kénytelenek lesznek hirtelen, drasztikus

intézkedések árán megvalósítani a teljes dekarbonizációt, illetve alkalmazkodni az addigra még intenzívebbé váló klímahatásokhoz is. A későn megkezdett kibocsátáscsökkentés a Szövetségi Alkotmánybíróság megfogalmazásában „vérszékezésszerű” életmódváltásra kötelezi az utókort,³⁴ amely az egyén számos szabadságjogait fenyegeti korlátozó intézkedésekkel. Például a szabad mozgáshoz való jogot bizonyos utazási módok korlátozása veszélyeztetheti, a piacgazdaságot az ellátási nehézségek folytán szükségessé váló jegyrendszer, míg a határok védelmének igénye a klímamenekültek ellen a sorkatonai szolgálat újbóli bevezetését is indokolhatja.³⁵ A hirtelen, drasztikus dekarbonizáció kényszere folytán bekövetkező jogkorlátozás ráadásul alkotmányjogi értelemben szükségesnek és arányosnak is minősülne az egyre súlyosbodó klímaválságra tekintettel, így a német Alaptörvénnyel is összeegyeztethető lesz, ezért az érintettek jogvédelemért sem folyamodhatnak ellene.³⁶

A Szövetségi Alkotmánybíróság szerint a farnehéz kibocsátás-csökkentési pálya mindezért elkerülhetetlenül együtt jár az állampolgárok alapvető szabadságjogainak jövőbeli korlátozásával, amely sérti a német Grundgesetz szabályait, amely az alapvető jogokat és szabadságokat nemzedékeken átívelő módon biztosítja. A jogsértés oka éppen abban áll a bíróság szerint, hogy a német klímátörvény által 2030-ig lehetővé tett – túlzott mértékű – ÜHG-kibocsátás az alapjog-korlátozáshoz hasonló hatással bír („eingriffsähnliche Vorwirkung”) a panaszosok szabadságjogai tekintetében.³⁷ Ezért a jogalkotó arra köteles, hogy a karbonsemlegesség eléréséhez szükséges kibocsátás-csökkentési terhet időben megfelelően elossza a nemzedékek között.³⁸

A Szövetségi Alkotmánybíróság azt is hangsúlyozta, hogy a karbonsemlegességi célkitűzés alkotmányos garanciának tekintendő.³⁹ Hozzátette, hogy önmagában a dekarbonizáció törvénybe iktatása nem garantálja az alapjogok tiszteletben tartását, ugyanis a légkörbe juttatott ÜHG-gázok mennyisége végső soron attól függ, hogy a karbonsemlegességig vezető úton milyen köztes kibocsátás-csökkentési célokat teljesít az állam, azaz milyen gyorsan valósít meg érdemi, ambiciózus ÜHG-csökkentést. A bíróság szerint a karbonsemlegesség pusztán deklarálása tehát nem elegendő, a jogalkotónak azt is garantálnia kell, hogy a cél elérése reálisan megvalósítható. Ehhez a karbonsemlegességre történő átállást korán meg kell kezdeni, és a jogalkotónak a szükséges szabályozói és piaci ösztönzőket már most meg kell teremtenie annak érdekében, hogy a karbonsemlegesség reálisan megvalósítható legyen a kitűzött határidőre.⁴⁰

A Neubauer-döntés szerint Németország továbbá köteles jogalkotása során a megbízható tudományos eredményekre támaszkodni. Így, ha az elérhető legfrissebb, mértékadó tudományos eredmények azt jelzik előre, hogy a hőmérsékleti cél nem tartható, akkor ezt figyelembe kell venni

³⁴ Neubauer-döntés, 192. bek.

³⁵ A Climate Action Network Europe amicus beadványa a Duarte Agostinho-ügyben az EJEB részére (2021), 9. oldal.

³⁶ Neubauer-döntés, 192. bek.

³⁷ Neubauer-döntés, 183. bek.

³⁸ Neubauer-döntés, 243. bek.

³⁹ Neubauer-döntés, 197. bek.

⁴⁰ Neubauer-döntés, 253-254. bekk.

a kibocsátás-csökkentési célok meghatározásakor.⁴¹ A német alkotmánybíróság azt is hangsúlyozta, hogy a klímaváltozás mérséklése érdekében a jogalkotónak olyan alapvető fontosságú versengő érdekeket kell összehangolnia, amelyek súlya törvényi szintű szabályozást kíván meg, mivel a társadalom működésére alapvető kihatással lévő hosszútávú szabályokat annak keretében lehet kellőképpen megvitatni.⁴²

Ezen túl a jelen ügy egyik fő jogkérdése bizonyos tekintetben a francia Grande-Synthe-ügyhöz is hasonlít.⁴³ Az alapul fekvő eljárás felperese Grande-Synthe község volt, amely tengerparti fekvése folytán különösen is kitett a klímaváltozás okozta tengerszintemelkedés hatásainak. A felperes sérelmezte, hogy a francia kormány kibocsátáscsökkentési intézkedései nem biztosítják, hogy a nemzeti törvényben rögzített min. 40%-os kibocsátáscsökkentési vállalás valóban teljesíthető lesz. Az Államtanács helyt adott a keresetnek, és arra kötelezte a kormányt, hogy tegyen meg minden szükséges intézkedést ahhoz, hogy a törvényben rögzített kibocsátáscsökkentési célszám reálisan teljesíthető legyen. Ahogyan azt a 7.3 pontban részletezzük, a Klímátörvény jelenlegi köztes, 2030-ra kitűzött célja hasonlóképpen nem biztosítja, hogy a törvény hosszútávú, 2050. évre tűzött vállalása reálisan, nagyobb társadalmi megrázkódtatás nélkül teljesíthető lenne.

6. A KLÍMATÖRVÉNY ÉRTÉKELÉSE KAPCSÁN IRÁNYADÓ ALAPTÖRVÉNYI KÖVETELMÉNYEK

A tárgybeli indítvány a Klímátörvényt az Alaptörvény XXI. cikk (1) bekezdésével és P) cikk (1) bekezdésével tekinti ellentétesnek. Az indítvány ugyan emellett az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésére is hivatkozik, azonban e körben önálló érdemi érvelést nem tartalmaz, az ezért értelmezésünk szerint csak a XXI. cikk (1) bekezdésében biztosított egészséges környezethez való joggal való összefüggésében lehet releváns. Az eljárás indítvány által meghatározott kereteit adottnak tekintve és figyelemmel arra, hogy az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlata a felvetett kérdésekben közvetlenül nem foglalt állást, ezen alkotmányos rendelkezések tartalmával és az azokból fakadó követelményekkel kapcsolatos álláspontunkat az alábbiakban foglaljuk össze.

Az Alaptörvény XXI. cikkében elismert egészséges környezethez való alapjog tartalma önállósult intézményvédelem, tehát az állam jogalkotási garanciák nyújtásával köteles az alapjogot védelemben részesíteni {28/1994. (V. 20.) AB határozat, 16/2015. (VI. 5.) AB határozat}. Ebből következik, hogy a törvényi célok megfelelő végrehajtására az államnak intézményi és finanszírozási garanciákat is nyújtania kell, mert így valósítja meg a környezethez való jog intézményvédelmi oldalát.

A nemzet közös örökségének elemei között az Alaptörvény P) cikke az éghajlatot nem nevesíti, ám a P) cikk felsorolása – ahogyan azt az Alkotmánybíróság 16/2015. (VI. 5.) AB határozatban

⁴¹ Neubauer-döntés, 214. bek.

⁴² Neubauer-döntés, 212. bek.

⁴³ *Commune de Grande-Synthe és mások v Franciaország*, Államtanács (Conseil D'Etat), No. N° 427301 (2021. július 1.).

maga is megállapította – csak exemplifikatív felsorolás, így tartalmát tekintve annak körébe álláspontunk szerint beleértendő a jövő nemzedékek számára biztonságos éghajlat is. Ez az értelmezés áll összhangban a Nemzeti Hitvallással is, amely vállalja, hogy az Alaptörvény védelemben részesíti az „utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit”, amelynek szükségképpen része az emberiség számára élhető klíma is. Ugyanis a P) cikk a következőes alkotmánybíróági gyakorlat szerint a jövő nemzedékekért viselt felelősséget fejezi ki, azt pedig tudományos konszenzus övezi, hogy a jövő nemzedékek számára csak akkor tudunk élhető környezetet biztosítani – és azzal együtt a nemzet közös örökségeinek más, köztük a P) cikkben tételesen felsorolt elemeit átörökíteni a jövő generációkra – ha megakadályozzuk a veszélyes mértékű klímaváltozást. E veszélyek elkerülése a fentebb hivatkozott IPCC jelentések szerint a felmelegedés másfél fokon belül tartásával lehetséges.

Az Alkotmánybíróság 14/2020. (VI.9.) határozatában elvi érveléssel hangsúlyozta, hogy a P) cikkben elismert public trust doktrína folytán a jelen nemzedék a jövő generációk bizalmi vagyonkezelőjeként köteles eljárni. Ennek értelmében az államnak a jogszabályok megalkotása folytán egyaránt tekintetben kell vennie a jövő nemzedékek érdekeit is. Ez az alaptörvényi szabály értelmében a jogalkotó jogosult a jövő nemzedékek méltányos érdekeire tekintettel korlátozni a jelen nemzedékek természeti erőforrás-használatát is. {14/2020. (VI.9.) AB határozat, Indokolás [22]}. A klímajogalkotás tekintetében mindebből az is következik, hogy a jogalkotó által választott kibocsátáscsökkentési pálya nem lehet farnehéz, azaz az érdemi kibocsátás-csökkentési erőfeszítések terhét nem róhatja teljes egészében a jövő nemzedékekre. Ilyen esetben ugyanis sérülne a jövő nemzedékek érdekeinek egyenlő figyelembevételi kötelezettségének alaptörvényi követelménye.

A P) cikk ezen túl az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlatában a nemzedékek közötti igazságosság elvét is megjeleníti, amely szerint: *“a jelen generációt a választás lehetőségének megőrzése, a minőség lehetőségének megőrzése és a hozzáférés lehetőségének megőrzése terheli. A választás lehetőségének biztosítása azon a megfontoláson alapul, hogy a jövő nemzedékek életfeltételei akkor biztosíthatóak leginkább, ha az átörökített természeti örökség képes a jövő generációk számára megadni a választás szabadságát problémáik megoldásában ahelyett, hogy a jelenkor döntései kényszerpályára állítanák a későbbi generációkat”* {13/2018. (IX. 4.) AB határozat, Indokolás [13]}. A természeti erőforrásokhoz való hozzáférés követelménye szerint pedig a jelen nemzedékek mindaddig szabadon hozzáférhetnek a rendelkezésre álló erőforrásokhoz, amíg tiszteletben tartják a jövő generációk méltányos érdekeit {28/2017. (X. 25.) AB határozat, Indokolás [33]}. Álláspontunk szerint a Klímatörvénnyel kapcsolatos legnagyobb aggály éppen az, hogy a jelenlegi kibocsátáscsökkentési pálya 2030 után kényszerpályára állítja a jövő nemzedékeket, holott a P) cikkben foglalt követelmények tartalmuk és céljuk szerint elsődlegesen éppen a klímavédelemből és a klímaváltozásból eredő terheknek a jelenlegi és az eljövendő generációk közötti méltányos megosztását célozzák.

A kormányzati ciklusokon átívelő tervezés kötelezettsége ezzel összhangban szintén következik a P) cikkből: „[a]z Alaptörvény P) cikkéből tehát a természeti kincsek állapotára vonatkozó abszolút jellegű, tartalmi zsinórmérték is következik, amely objektív követelményeket támaszt az állam mindenkori tevékenységével szemben”, mely követelményeknek „a jogalkotó csak akkor tud eleget tenni, ha döntéseinek meghozatala során távlatosan, kormányzati ciklusokon átívelően mérlegel”{28/2017. (X. 25.) AB határozat, Indokolás [32], [34]}.

Az Alaptörvény P) cikke, illetőleg XXI. cikk együttes értelmezéséből szintén következő elővigyázatosság elve⁴⁴ alapján a tudomány előrejelzéseit a jogalkotónak figyelembe kell vennie akkor is, ha azok a tudományos ismeretek jellege folytán sosem érhetik el a teljes bizonyosságot. Ezzel összefüggésben a jogalkotó alkotmányos kötelezettsége, hogy a tudomány álláspontja szerint nagy valószínűséggel bekövetkező kockázatokat megfelelő súllyal figyelembe vegye a döntései meghozatala során. Az elővigyázatosság elve szerint a tudományos eredményekben szükségképpen bennerejlő bizonytalanságok nem szolgálhatnak a megfelelő állami cselekvés elmaradása vagy elodázása indokaként. Az Alkotmánybíróság szerint „[a]z elővigyázatosság elvéből következően tehát abban az esetben, ha egy szabályozás vagy intézkedés érintheti a környezet állapotát, a jogalkotónak kell azt igazolnia, hogy a szabályozás nem jelent visszalépést és ezáltal nem okoz adott esetben akár visszafordíthatatlan károkozást, illetőleg nem teremti meg egy ilyen károkozás elvi lehetőségét sem. Korábban nem szabályozott esetek szabályozásakor az elővigyázatosság elve nem kizárólag a visszalépés tilalmával összefüggésben, hanem önállóan is érvényesül: azon intézkedések esetében, melyek formálisan nem valósítanak meg visszalépést, ám befolyásolhatják a környezet állapotát, az intézkedés korlátja az elővigyázatosság elve is, amellyel összefüggésben a jogalkotó alkotmányos kötelezettsége, hogy a tudomány álláspontja szerint nagy valószínűséggel vagy bizonyosan bekövetkező kockázatokat megfelelő súllyal figyelembe vegye a döntés meghozatala során.” {13/2018. (IX. 4.) AB határozat, Indokolás [20]} A kibocsátáscsökkentés kontextusában tehát a jogalkotónak igazolnia kell, hogy az általa választott ÜHG-csökkentési célszámok, illetve kibocsátási pálya miként alkalmas arra az elérhető legjobb tudományos ismeretek fényében, hogy a felmelegedés mértékét másfél fokon belül tartsa és ezzel képes legyen megelőzni a klímaváltozás veszélyes következményeit az évszázad végére.

7. A HAZAI KIBOCSÁTÁS-CSÖKKENTÉSI VÁLLALÁSOK ALKOTMÁNYOS SZEMPONTBÓL IS ÉRTÉKELHETŐ HIÁNYOSSÁGAI

A Klímatörvény hatályos formájában számos olyan hiányossággal küzd, amelyek miatt nem alkalmas arra, hogy az egészséghez, illetve az egészséges környezethez való alapjogot, valamint a jövő nemzedékek érdekeit védelemben részesítse, és megfeleljen a fent részletezett az

⁴⁴ Az elővigyázatosság elvét mint az emberi egészségre az emberi egészséget veszélyeztető kockázat létét vagy mértékét illetően fennálló tudományos bizonytalanság esetén is alkotmányosan elfogadható védelmi intézkedések alapját az Alkotmánybíróságnak a dohánytermékek kereskedelmére vonatkozó korlátozásokat elbíráló határozatai, legfrissebben az 3/2020. (I. 3.) AB határozat is elismeri.

Alkotmánybíróság által kidolgozott követelményeknek. Legfőbb hiányossága, hogy az általa vázolt kibocsátás-csökkentési görbe farnehéz (7.1.) továbbá hiányoznak a karbonsemlegességi cél reális teljesítését biztosító törvényi garanciák (7.2.).

7.1. A KIBOCSÁTÁSCSÖKKENTÉS ÜTEMEZÉSE AZ ÉRDEMI FELLÉPÉS TERHÉT A JÖVŐ NEMZEDÉKEKRE HÁRÍTJA

A hatályos kibocsátáscsökkentési intézkedések legfőbb hiányossága, hogy a Klímatörvény által kijelölt ÜHG-csökkentési pálya – a Neubauer-ügyben vizsgált német klímatörvényhez hasonlóan – farnehéz. Azaz, a jogalkotó a kibocsátás-csökkentési teher döntő részét a 2030 utáni időszakban tervezi megvalósítani, ahogy ezt a 4. pontban részletesen bemutattuk. A túlságosan enyhe 2030-ra vonatkozó kibocsátási cél kitűzésével az állam a jövő nemzedékekre aránytalan terhet ró, érdekeiket nem veszi méltányosan figyelembe, valójában a jövő generációkat kényszerpályára állítja. A klímatudomány eredményei,⁴⁵ és a Kormány által kiadott hosszútávú klímastratégia (a Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia) egyértelműen azt támasztják alá, hogy minél hamarabb meg kell kezdeni az érdemi, ambiciózus ÜHG-csökkentést, mert a korai cselekvés összességében sokkal kisebb költséggel, sokkal több társított előnnyel, valamint sokkal nagyobb felmelegedést-gátló hatással bír, mint a halasztott – akár mégoly – drasztikus csökkentés. Mivel a Klímatörvény hatályos köztes célszáma az érdemi fellépést 2030 utánra ütemezi, ezért az ellentétes a nemzedékek közötti méltányosság elvével.

Továbbá a jelenlegi 2030-as köztes kibocsátás-csökkentési cél tudományos alapja is homályos. Nem világos, hogy a kb. 40%-os csökkentés mellett milyen módon biztosítható a 2050-re vonatkozó dekarbonizációs cél reális teljesíthetősége. A hazai kibocsátás-csökkentési célszám elmarad az IPCC ajánlásától is,⁴⁶ ennek okán a jogalkotónak különösen is indokolnia kellene, hogy a tudományos ismeretekre tekintettel a választott célszám miért és mennyiben alkalmas a karbonsemlegességi cél tartására, és így a súlyosan ártalmas klímahatások elkerülésére válságszerű gazdasági megrázkódtatást feltételező, hirtelen, drasztikus kései csökkentés nélkül. Mindezért a Klímatörvény ellentétes az elővigyázatosság elvével is.

A Klímatörvény fentiekhez kapcsolódó további hiányossága, hogy a 2030-ra vonatkozó köztes célszám nem eléggé ambiciózus, azaz a tudomány jelenlegi ismeretei fényében nem biztosított, hogy egy ilyen mértékű és ütemezésű csökkentés alkalmas lehetne arra, hogy a 1,5 °C-os felmelegedési cél teljesítéséhez hozzájáruljon és ezzel elkerülje az alapjogokat súlyosan korlátozó, katasztrófális klímahatásokat. A tudomány konszenzusa szerint a másfél fokos felmelegedés kevésbé súlyos következményekkel jár, mint a kétfokos felmelegedés,⁴⁷ amire tekintettel a nemzetközi közösség is elköteleződött a másfél fokos felmelegedési pálya tartása

⁴⁵ IPCC, Special Report on Global Warming of 1.5 °C, Summary for Policymakers, Figure SPM.1, panel C, amely mutatja, hogy a gyorsabb kibocsátáscsökkentés mellett kevesebb az össz-ÜHG kibocsátás, amellyel egyenesen aránylik a felmelegedés mértéke.

⁴⁶ Részletesen lásd a fenti 3. pontot.

⁴⁷ A vonatkozó IPCC adatokról bővebben lásd a 3. pontot.

mellett.⁴⁸ A Klímatörvény ezért ellentétes a megelőzés elvével, illetve a kormányzati ciklusokon átívelő tervezés kötelezettségével.

7.2. HIÁNYZÓ TÖRVÉNYI SZINTŰ GARANCIÁK A VÁLLALT KARBONSEMLEGESSÉGI CÉL TELJESÍTÉSÉRE

A Klímatörvény – a klímavédelemnek az egészséges környezethez való joggal fennálló tagadhatatlan szoros összefüggésére tekintettel – az Alaptörvény XXI. cikkében védett alapjogra vonatkozó szabályozást tartalmaz, azonban a hatályos törvényi szintű szabályozás hiányos. A két kitűzött célon kívül a törvény nem rögzíti azok elérésének módját, megvalósításának eszközeit. Mivel a kibocsátások csökkentése alapjogokat közvetlenül érintő kérdés, álláspontunk szerint az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében is rögzített jogalkotási követelménynek megfelelően törvényben kellene rendelkezni. Továbbá a kibocsátáscsökkentés megvalósításának intézményi kereteit az állam XXI. cikkből fakadó intézményvédelmi kötelezettsége folytán is jogszabályban köteles rendezni.

A hatályos Klímatörvényből hiányoznak a kitűzött célok végrehajtását szolgáló intézmények, a megvalósításra rendelt források és a végrehajtás jogi garanciái. A Klímatörvény e szabályozási hiányosságai különösen szembetűnőek más európai államok nemzeti klímatörvényeivel való összehasonlításban, amelyek a hazai szabályozásnál jóval részletesebbek, behatóan szabályozzák a célok végrehajtását és ellenőrzését.⁴⁹

A törvényi szabályozás követelménye természetesen nem zárja ki, hogy a törvényhozó döntési szabadságot engedjen a kormánynak, ám e mérlegelési jogkör ekkor sem lehet korlátlan, hiszen a kibocsátás-csökkentési cél teljesítése érdekében szükséges alapvető garanciákat törvényi szinten kell szabályozni. A törvényi szintű rendezés biztosítja azt is, hogy a társadalom egésze megismerhesse a kibocsátás-csökkentés várható irányait, megvitathassa a célok, eszközök életszerűségét, valamint, hogy kormányzati ciklusokon átívelő módon érvényes, mindenkire kötelező, általános jogszabály jöjjön létre. Csak így biztosítható, hogy az intézkedés rendelkezzen a szükséges legitimitációval ahhoz, hogy hosszútávon elkötelezze Magyarországot a törvény által kitűzött dekarbonizációs cél megvalósításához szükséges strukturális átalakulás mellett.

A Klímatörvény e hiányosságait alacsonyabb szintű jogi normák sem pótolják. A kibocsátáscsökkentés részletesebb szabályai, a megvalósítás lehetséges ütemezései és eszközei jelenleg a törvényi szint alatt, jogszabályi formát sem öltő – így jogi kötőerővel sem rendelkező – stratégiákban találhatóak.⁵⁰ Azonban ezek sem teszik le a voksot egyértelműen egy

⁴⁸ Az ENSZ UNFCCC COP26 során elfogadott Glasgow-i Éghajlatvédelmi Paktum, 2021.

⁴⁹ Az EU tagállamok klímatörvényeinek részletes összehasonlító elemzését adja az Ecologic Institute tanulmánya (https://www.ecologic.eu/sites/default/files/publication/2020/climatelawsineurope_fullreport_0.pdf), amelynek rövid magyar nyelvű összefoglalóját adja az Egyensúly Intézet tanulmánya (https://egyensulyintezet.hu/wp-content/uploads/2021/12/ei_klimacel_hatter_v4_egyoldalas.pdf, 3.3. fejezet). Más nemzetek klímatörvényeinek szabályozásait a 3. sz. melléklet tekinti át részletesebben.

⁵⁰ Így pl. az NTFS esetében korm. határozatban, NÉSZ esetében OGY határozatban történt, míg a NEKT dokumentumát pedig csupán az energiahatékonyságról szóló törvény nevesíti, azaz az külön nem kerül elfogadásra. E jogszabálynak nem minősülő stratégiákról részletesen lásd a 4. sz. mellékletet.

kiválasztott kibocsátáscsökkentési pálya mellett, ráadásul tartalmuk esetenként ellentmondásban is áll egymással. Mindezt jelenleg nem tudható, hogy melyik lehetséges ÜHG-csökkentési pályával (és az azokhoz tartozó várható klímahatásokkal) számol a jogalkotó. Álláspontunk szerint Magyarország jövőjének és az állampolgárok alapvető jogainak hosszú távú védelmére pusztán Országgyűlési határozatban, illetve a kormányhatározatban tett vállalások nem elegendőek,⁵¹ mivel azok jogi természetüknél fogva nem tartalmaznak kötelező rendelkezéseket, ezért nem nyújtanak valós, számonkérhető garanciákat az alapjogok védelmére. Megjegyezzük ugyanakkor, hogy ahogyan arra az Alkotmánybíróság is rámutatott, szakmai tartalmú stratégiáknak, a kiszámítható jogalkotás szakmai kiindulópontjaként, döntő jelentőségük lehet a jövő nemzedékek érdekeinek meghatározásában (13/2018. (IX. 4.) AB határozat, [40]). Ez a garanciális jelleg azonban álláspontunk szerint csak azon stratégiák tekintetében érvényesülhet, amelyek megalkotása egy részvételen alapuló folyamatban, több, szakértelemmel bíró intézmény, illetve szereplő álláspontjának és a naprakész tudományos adatok figyelembevételével születnek, és amelyek ekként tartalmukban a tételes jogalkotás részletszabályaihoz képest jellemzően távlatosabb ambíciózusabb, elvi jelentőségű védelmi célokat jelölnek ki. E feltételeknek a szóban forgó klímastratégiák jelenleg nem tesznek eleget, különösen mivel azokból nem tűnik ki egy kitüntetett kibocsátáscsökkentési ütemezés.

A Klímatörvény az általa kijelölt kibocsátáscsökkentési célokhoz nem rendel garanciákat, ezért nem biztosított, hogy a Klímatörvény 2050-re kitűzött célját az állam képes lesz teljesíteni. A Klímatörvény végrehajtásához semmilyen formában – sem magában a törvényben, sem végrehajtási jogszabályban – nem kapcsolódnak azt biztosító szabályozási és finanszírozási eszközök, eljárások, intézmények és felelősségi körök. Ezek hiányában – valamint a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó érdemi fellépés hiánya miatt – pedig a Klímatörvény 2050-es nettó karbonsemlegességi céljának teljesítése nem reális. A dekarbonizáció megvalósítása ugyanakkor alapvető jelentőségű az eljövendő nemzedékekért viselt felelősség tekintetében, ezért a Klímatörvény jelenlegi hiányos formájában ellentétes a nemzedékek közötti méltányosság elvével.

8. A MEGFELELŐ JOGORVOSLAT KÉRDÉSE

Magától értetődőnek tartjuk, hogy az Alkotmánybíróság senki részéről nem szorul tanácsra abban, hogy az eljárásban felmerülő alaptörvényellenességhez kapcsolódóan mérlegelje az alkotmánybírósági eljárásban alkalmazható közjogi szankciók és egyéb eljárási lehetőségek alkalmazásának következményeit. A tárgybeli indítvány tartalmára tekintettel ugyanakkor ki kívánjuk emelni, hogy Klímatörvény 3. § (4) bekezdésében rögzített 2050-es klímasemlegességi célnak kiemelt jelentőséget tulajdonítunk a klímavédelemhez kapcsolódó, a fentiekben kifejtett

⁵¹ Az Országgyűlés, illetve a Kormány ilyen normatív határozatban csupán szervezetét és működését, tevékenységét, valamint cselekvési programját szabályozhatná, amely csak saját magára, illetve alárendelt szerveire nézve kötelező. Lásd a Jat. 23.§ b), valamint a kapcsolódó indokolást.

alkotmányossági követelmények érvényre juttatásában, ezért e rendelkezés megsemmisítését nem tartanánk az alapjogok védelmét megfelelően biztosító megoldásnak.

Mint hogy pedig álláspontunk szerint az Alaptörvény XXI. cikkének és P) cikkének megfelelő hazai klímátörvény kialakítása elkerülhetetlenül törvényalkotói döntést igényel, ezért az ezt lehetővé tevő eszközök – mindenekelőtt az alaptörvény-ellenes szakaszok *pro futuro* megsemmisítésének – alkalmazását látjuk a leginkább előremutatónak az ügyben.

Budapest, 2022. november

Mellékletek:

1. sz. melléklet – A klímaváltozás várható hatásai Magyarországon
2. sz. melléklet – Külföldi bíróságok előtt zajlott sikeres klímaperék magyar nyelvű összefoglalója
3. sz. melléklet - Más európai országok nemzeti klímátörvényeinek tartalmi elemeinek részletes áttekintése
4. sz. melléklet – A hazai kibocsátás-csökkentési lehetőségekről szóló nem jogszabályi szintű dokumentumok áttekintése (NÉS2, NEKT, NTFS)